

Torah from Around the World

Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.

Talmoed, Jevamot 65b

Sjabbat 28 september 2019 / 28 Elloel 5779, Nitsavim, Devariem/Deuteronomium 29:9 - 30:20

Tanach blz. 410 - 414

Haftara: Jesjaja 61:10 - 63:9

Tanach blz. 905 - 907

vertaler: Jochanan Belinfante

Commentaar: Rabbijn dr. Rachel Sabath Beit-Halachmi is verbonden aan het Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/nitzavim/depths-human-agency-and-gods-surprising-laughter>

Het verrassende glimlachen van God en de reikwijdte van menselijke zelfstandigheid

In de Tora-lezing van deze week, Nitsavim, wordt één kant van de fundamentele genialiteit van het joodse leven belicht. Daarbij komen drie belangrijke kwesties aan de orde:

1. Wat is de betekenis van het Verbond? 2. Met wie maakt God dit Verbond? 3. Welke rol spelen de Tora – het boek van het Verbond - en God in het leven van de gemeenschap van Jisraël?

De voorlezing begint met het meest dramatische gemeenschappelijke ritueel sinds de Sinai. In een meer inclusieve ceremonie van Verbondshernieuwing staan alle Jisraëlieten bijeen en worden herinnerd aan hun tocht, hun grote zegeningen en hun unieke relatie met God: „Hier bent u allen bijeen, ten overstaan van de Eeuwige, uw God - de stamhoofden, de oudsten, de schrijvers, alle mannen, vrouwen en kinderen van Jisraël, en alle vreemdelingen die als houthakker of waterputter in het kampement werken - om toe te treden tot het Verbond dat de Eeuwige, uw God, vandaag met u sluit, en om de sancties die erbij horen te aanvaarden. Zo wil Hij u vandaag tot een volk maken, en dan zal Hij uw God zijn, zoals Hij u heeft beloofd en zoals Hij ook uw voorouders Awraham, Jitschak en Jaäkov onder ede heeft toegezegd.” (Devariem / Deuteronomium 29:9-12)

Elk individueel persoon in de gemeente – niet slechts de leiders, maar de jongeren zowel als de ouderen, mannen, vrouwen en kinderen, allochtonen en autochtonen, de werkenden en alle Jisraëlieten - allemaal zijn ze samen geroepen om hun verbintenis met God te vernieuwen en duidelijk te maken wat het betekent. Het is opvallend dat dit in Nitsavim staat, de sidra die wij nu lezen, vlak voor Rosj HaSjana (en in vele Reform gemeenten lezen wij het weer op Jom Kipoer), want het portretteert een grote samenkomst van een gemeenschap, waarin wij samen niet alleen ons Verbond met God hernieuwen, maar ook met een de geschiedenis overstijgend besef van wie de gemeenschap van Jisraël vormen en wat onze rol daarin is. „Niet alleen met u, die hier nu ten overstaan van de Eeuwige, onze God, bijeen bent, sluit Ik dit verbond, maar ook met degenen die er nu nog niet bij zijn.” (Devariem 29:13-14)

De Talmoed citeert op veel verschillende plaatsen uit deze sidra, maar het bekendste en meest dramatische citeren daarvan is wel een discussie waarin verschillende rabbijnen een debat voeren over de bron van hun autoriteit. De Talmoed verklaart dat de zinsnede „(De Tora) is niet in de hemel” inhoudt, dat de betekenis van de Tora zelf geopenbaard en verklaard moet worden, niet alleen door profeten of zelfs door Gods wonderen, maar ook door menselijk interpreteren en menselijke besluitvorming.

In het beroemde verhaal over de oven van Achnai (Babylonische Talmoed, Baba Metzia 59a-b), debatteren de rabbijnen over een nieuw soort oven, en of die koosjer is. Een van hen, rabbi Eliëzer ben Hyrcanus, beweert dat de oven ritueel rein is, terwijl de andere rabbijnen, onder wie ook het hoofd van die rabbijnschool, rabban Gamliel, beweren dat de oven onrein is. Als geen van rabbi Eliëzers argumenten zijn collega's overtuigt, roept hij uit: „Als de halacha (joodse wet) in overeenstemming is met mijn mening, zal deze johannesbroodboom het bewijzen.” Op dat moment

springt de johannesbroodboom op van de grond en verplaatst zich een heel eind. De andere rabbijnen stellen dat een johannesbroodboom geen bewijs levert in een debat over de wet. Rabbi Eliëzer roept uit: „Als de halacha in overeenstemming is met mijn mening, zal deze beek het bewijzen.” De beek begint in omgekeerde richting te stromen, maar weer argumenteren de andere wijzen dat men een beek - of een ander natuurlijk fenomeen - niet kan aanhalen als een bewijs in zaken van de wet. Rabbi Eliëzer roept uit: „Als de halacha in overeenstemming is met mijn mening, zullen de muren van deze studieruimte het bewijzen.” De muren van de studieruimte beginnen om te vallen, maar de muren krijgen een standje van rabbi Jehosjoea ben Chananja, die hen waarschuwt zich niet te mengen in een debat tussen menselijke geleerden. Omdat de muren van het *bet midrasj* (leerhuis) rabbi Jehosjoea respecteren, vallen zij niet om, maar uit respect voor rabbi Eliëzer, keren ze niet terug in hun oorspronkelijke positie.

Tenslotte roept Rabbi Eliëzer geërgerd: „Als de halacha in overeenstemming met mijn mening is, zal de hemel het bewijzen.” Vanuit de hemel wordt een stem gehoord die zegt: „Waarom zijn jullie het niet eens met rabbi Eliëzer, terwijl de halacha in overeenstemming is met zijn mening op elke plaats waar hij zijn mening geeft?” Rabbi Jehosjoea ben Chananja geeft antwoord en herinnert de rabbijnen aan een pasoek in sidra Nitsavim: „Ze (de geboden van de Tora) zijn niet in de hemel, dus u hoeft niet te zeggen: ‘Wie stijgt voor ons op naar de hemel om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?’ Ook zijn ze niet aan de overkant van de zee, dus u hoeft niet te zeggen: ‘Wie steekt de zee voor ons over om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?’ De geboden zijn heel dichtbij, u kunt ze in u opnemen en ze u eigen maken; u kunt ze volbrengen.” (Devariem 30:12-14)

Rabbi Jehosjoea's antwoord bevestigt een van de belangrijkste aspecten van de joodse wet en van joods leven: het werken aan de wet is een menselijke activiteit en wij leren dat van de Tora zelf, die dit soort menselijke betrokkenheid en menselijke autoriteit vereist. De Tora is geopenbaard in een groot mysterie en op een bijzonder moment en een bijzondere plaats. Gedurende de hele joodse geschiedenis hield slechts een minderheid zich bezig met de interpretaties van de joodse wet. Toch moet de halacha elke eeuw opnieuw worden vormgegeven door debat en het streven naar overeenstemming.

De genoemde Talmoedische passage wordt vaak aangehaald om een ander fundamenteel aspect van het joodse leven en denken te onderstrepen: verschillende meningen zijn welkom en belangrijk voor het proces van culturele, juridische en theologische ontwikkeling, maar een zekere mate van consensus is nodig aangaande sommige kwesties van gedrag. Hoewel de wonderen en het drama van

het toenmalige leven verleidelijk waren, volgde de joodse gemeenschap in die tijd in het algemeen de beslissingen van de meerderheid der rabbijnen en geleerden in dit soort zaken.

Uiteindelijk bevestigde de befaamde en wijze rabbi Jehosjoea (een rabbijn die leefde in de eerste halve eeuw na de verwoesting van de Tempel in Jeruzalem in het jaar 70) de onafhankelijkheid van de interpretatie door de mens, en zelfs de superioriteit van die interpretaties boven een goddelijke interventie; immers, de tekst van Tenach stelt dat het in feite Gods wil is dat mensen de Tora in eigen hand nemen. Ter ondersteuning beroept hij zich op de tekst uit sidra Nitsavim, dat de Tora „niet in de hemel” is. (Devariem 30:12)

Het meest opwindende deel van deze tekst komt als de Talmoed vraagt hoe God reageerde op dit voorval. Als we de rabbijnen mogen geloven, glimlachte God, toen hij rabbi Jehosjoea's antwoord hoorde, en zei: „Mijn kinderen hebben mij overwonnen! Mijn kinderen hebben mij overwonnen!” (Babylonische Talmoed, Baba Metzia 59b) Deze beroemde tekst uit de Talmoed onderbouwt drie belangrijke ideeën:

1. Het Verbond wordt gesloten en opnieuw gesloten - of hernieuwd - in elke generatie, door het hele joodse volk.
2. Wij zijn niet alleen: hoewel we als individuen omringd worden door Gods aanwezigheid, maken we ook deel uit van een collectief dat 'voorbij' de geschiedenis bestaat.
3. In ons streven naar een spiritueel leven richten we ons niet alleen tegelijkertijd naar drie kanten: naar onszelf, naar anderen en naar God, maar wij bevinden ons ook gelijktijdig in drie tijdvakken: het verleden, het heden en de toekomst. Deze drie tijdvakken vloeien tijdens de Hoge Feestdagen ineen tot één moment dat het hele bestaan omvat. Dit idee – dat we verankerd zijn in het Verbond met God en met alle Joden uit verleden, heden en toekomst – biedt ons het besef één volk te zijn, dat niet alleen een gezamenlijke geschiedenis deelt, maar ook een nooit eindigende gezamenlijke toekomst. Dat is een principe uit de theologie van onze grote leraar rabbijn professor Eugene B. Borowitz (1924-2016). Zoals Devariem de Jisraëlieten uitlegt: wij staan nooit alleen op dit specifieke moment tegenover God. Integendeel, dit is precies de manier waarop wij Joden deel hebben aan het Verbond: als individuen en als Joden die samen onderdeel uitmaken van het joodse volk: In het verleden, het heden en de toekomst”. (Borowitz, *Renewing the Covenant: A Theology for the Postmodern Jew*, pp. 288-289). Als wij op die manier bijeen zijn - zelfs wanneer wij discussiëren en redetwisten over de grote zaken van deze tijd - dan glimlacht God.